

ارزش و پاداش تحصیل حسن خلق در ماه مبارک رمضان

حجت الاسلام والمسلمین جوهری
فخر هیأت علمی دانشگاه فردوسی

همه ما به واسطه قوه و میل به کمال در طلب پیشرفت و رسیدن به نسخه‌ای بهتر از آنچه در اختیار داریم، هستیم؛ این روحیه کمال طلبی در انسان خوب است که فقط در خواست امکانات مادی و دنیوی خلاصه نشود و انسان برای خودش هم برنامه‌ای برای کسب فضائل و درک مقامات کمال مهیا کند. کما این که هر انسانی در خودش ویژگی‌های منفی و ناپسندی را پیدا می‌کند که برای رفع آن کافی است نفس خودش را به محاسبه بکشانند و در ترازوی وجدان به خودش نظر کنند. از این رو می‌گوییم به دنبال بهتر شدن هستیم و تلاش می‌کنیم به نسخه‌ای از بهتر از آنچه هستیم، تبدیل شویم.

«تحصیل حسن خلق» در نظام اخلاق اسلامی از جایگاه عالی برخوردار است. برخی افراد بر اساس جبر غریزه، محیط، مزاج یا اقتصاد، اخلاق انسان‌ها را مبتنی بر عواملی خارج از اراده آن‌ها می‌شمارند، از این رو تغییر اخلاق را غیرممکن و محال یا بسیار سخت می‌دانند. اما از دیدگاه اخلاق اسلامی، تغییر اخلاق امکان‌پذیر است و سرنوشت اخلاقی هر انسان در اختیار خود اوست. تزکیه نفس و تهذیب نفس و اصلاح اخلاق انسان‌ها، فلسفه بعثت پیامبران الهی به ویژه آخرین پیامبر خدا و بهترین آن‌ها حضرت محمد (ص) است.

به حکم آیات قرآنی و احادیث اهل بیت (ع)، تحصیل حسن خلق، وظیفه هر فرد و تکلیف اخلاقی هر مسلمان است. این مأموریت بشر در تلاش و کوشش برای اصلاح اخلاق خویش، نشان دهنده درستی نظریه امکان تربیت است.

امام رضا (ع) از پدران خویش و از پیامبر خدا (ص) درباره ظرفیت‌ها و امتیازهای ماه رمضان چنین نقل کرده‌اند: «ایها الناس من حسن منکم فی هذا الشهر خلقه، کان له جواز اعلی الصراط یوم تزل فیہ الاقدام؛ ای مردم! هر کس از شما در این ماه خلقتش را نیکو کند، تلاش او در راه تحصیل حسن خلق، جواز عبور او از پل صراط در روزی است که قدم‌ها در آن می‌لغزد». (بحار الانوار، ج ۹۶، ص ۲۵۷) در این حدیث نبوی رضوی، کوشش برای تحصیل اخلاق زیبا و نیکوسازی اخلاق فردی و اجتماعی خویش در ماه مبارک رمضان، ارزش و پاداش بی‌نظیری دارد و مدرک گذر به سلامتی از گذرگاه صراط در روز قیامت است. اقدام‌ها و طرح و برنامه انسان برای تحصیل حسن خلق و تبدیل سوء خلق به حسن خلق، آن قدر در سرنوشت وی سودمند و مؤثر است که او را به خوشبختی و سعادت و رهایی از آتش جهنم و گذر از پل صراط و ورود به بهشت می‌رساند.

در حدیث دیگری، امام رضا (ع) فرموده‌اند که پیامبر خدا (ص) درباره اهمیت و اثر تلاش در راه تحصیل حسن خلق در ماه رمضان فرمودند: «من حسن فیہ خلقه غفر... له؛ هر که در ماه رمضان خلقتش را نیکو سازد، خداوند او را بیامرزد». (بحار الانوار، ج ۹۶، ص ۳۶۱).

در این حدیث نیز ظرفیت ماه رمضان و روزه برای تحصیل حسن خلق، یادآوری شده و پاداش تلاش در راستای تحسین خلق در ماه رمضان، غفران و آمرزش الهی معرفی شده است. بنابراین روزه‌داری در ماه رمضان که روزه در آن واجب است، می‌تواند باعث تحصیل حسن خلق شود. روزه و ماه رمضان، ظرفیت و استعداد بالایش اخلاق انسان‌ها و رهایی آنان از زایل اخلاقی و سوء خلق و آراستگی آنان به مکارم و فضایل اخلاقی و حسن خلق را دارد و سزاوار است روزه‌داران در ماه رمضان که در آن شرایط تحصیل حسن خلق فراهم است و پاداش سرنوشت‌ساز دارد، با اراده و برنامه در راه تحصیل حسن خلق و اصلاح اخلاق خویش گام بردارند.

حکم زمان افطار

در این ستون به پرسش‌های شما درباره حکم مسائل مختلف از نظر شرعی پاسخ خواهیم داد. شما مخاطبان گرامی می‌توانید پرسش‌های خود را به شماره پیامک ۳۰۰۷۲۸۹ یا ما در میان بگذارید.

● **سؤال:** یا سلام؛ چند دقیقه مانده به اذان مغرب بود که پدرم رادیو را روشن کرد و به اشتباه فکر کرد که اذان شده است و به من گفت که اذان شده و من آب نوشیدم، آیا روزه من باطل است؟ چرا؟

● **پاسخ اجمالی:**

مراجع تقلید در حکم این مسئله می‌گویند:

اگر روزه‌دار به گفته کسی که می‌گوید مغرب شده افطار کند، و بعد بفهمد مغرب نبوده و نباید افطار می‌کرده، بیشتر فقها معتقدند که روزه‌اش باطل است. پس اگر خیردهنده فردی مورد اعتماد بوده، فقط قضای روزه کافی است. ولی اگر سخن وی قابل اطمینان نبوده، علاوه بر قضا، دادن کفاره^۱ نیز واجب است.^۲

فقها درباره علت این حکم، بیان کرده‌اند:

با توجه به اینکه روزه‌دار تا قبل از یقین به دخول مغرب، جایز نیست افطار کند. اگر خیردهنده قابل اعتماد نباشد، بدون حجت شرعی افطار کرده است، پس علاوه بر قضای آن روز، کفاره (افطار عمدی) نیز بر وی واجب خواهد بود. مگر اینکه جاهل به حکم بوده و خیال کند خبر هر کسی در این زمینه حجت است، که در این صورت فقط قضای روزه واجب است.^۳ ولی اگر خیردهنده قابل اعتماد باشد، برخی از علما گفته‌اند نه کفاره واجب است و نه قضای روزه؛^۴ چرا که روزه‌دار در حجت شرعی برایش پیدا شده و به وظیفه‌اش عمل کرده است. اما این سخن پذیرفته نیست؛ زیرا حکم نمودن بر طبق حجت شرعی، حکمی ظاهری است و مربوط به جایی است که واقع آشکار نباشد. لکن وقتی کشف خلاف صورت گرفت و واقع روشن گردید، آن حکم ظاهری اعتباری نخواهد داشت. پس با توجه به اینکه، چنین فردی در طول روز (قبل از مغرب) افطار کرده است، روزه‌اش باطل است، هرچند به این جهت که عملش از روی عمد نبوده، کفاره ندارد.^۵

گفتنی است، حکم مذکور، با توجه به نظر مشهور علمای شیعه مبتنی بر وجوب نگه داشتن روزه تا وقت مغرب است. پس اگر فقهی،^۶ از روی ادله شرعی – نگه داشتن روزه را صرفاً تا وقت غروب آفتاب واجب بداند و روزه‌داری که مقلد وی است، پس از غروب آفتاب – و قبل از مغرب – روزه‌اش را افطار کند، روزه‌اش صحیح خواهد بود.^۸

بنابراین، در فرض سؤال، فردی که با فاصله کمی، قبل از مغرب افطار کرده – در حالی که مرجع تقلیدش نگه داشتن روزه تا وقت مغرب را واجب می‌داند – می‌تواند در این مسئله، به مرجعی که روزه را صرفاً تا غروب آفتاب واجب شمرده، رجوع کند، که در این صورت، روزه‌اش صحیح بوده و قضا و کفاره‌ای بر عهده‌اش نیست.^۹

- آیات عظام گلیاگیانی، بهجت، صافی، نوری، زنجانی و سبحانی، «روزه‌داری که می‌تواند وقت را تشخیص دهد».
- جهت آگاهی در این زمینه، ر ک: ۱۹۶۵ (کفاره روزه).
- امام خمینی، سیدروح... توضیح المسائل (محشی – امام خمینی)، ج ۱، ص ۹۳۴ م ۱۶۷۳، قم، دفتر انتشارات اسلامی، چاپ هشتم، ۱۴۲۴ق، سبحانی، جعفر، رساله توضیح المسائل، ص ۳۲۴، م ۱۲۳۳، قم، مؤسسه امام صادق (ع)، چاپ سوم، ۱۴۲۹ق، وحید خراسانی، حسین، توضیح المسائل، ص ۳۲۲، م ۱۶۸۱، قم، مدرسه امام باقر (ع)، چاپ نهم، ۱۴۲۸ق، ر ک: رساله آموزشی مقام معظم رهبری، قسمت کفاره روزه.
- ر ک: خوبی، سید ابوالقاسم، موسوعه الإمام الخوئی، ج ۲۱، ص ۲۲۲ – ۲۲۳، قم، مؤسسه احیاء آثار الإمام الخوئی ره، چاپ اول، ۱۴۱۸ق، بنی فضل، مرتضی، مدارک تحریر الوسیله (الصوم)، ص ۲۲۲، تهران، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، چاپ اول، ۱۴۲۲ق، حکیم، سید محسن، مستمسک العروة الوثقی، ج ۸، ص ۲۹۰، قم، مؤسسه دارالتفسیر، چاپ اول، ۱۴۱۶ق.
- عاملی، محمد بن علی، مدارک الأحکام فی شرح عبادات شرائع الإسلام، ج ۶، ص ۹۴، مؤسسه آل البیت (ع)، بیروت، اول، ۱۴۱۱ق.
- ر ک: موسوعه الإمام الخوئی، ج ۲۱، ص ۴۲۲، مستمسک العروة الوثقی، ج ۸، ص ۳۹۰.
- مانند آیات عظام بهجت و مکارم شیرازی.
- ر ک: پاسخ ۲۱۵۷.
- البته، چنانچه مرجع تقلید مکلف در این مسئله فتوا داده باشد، در صورتی می‌تواند رجوع کند که مرجع کونی و مرجعی که می‌خواهد به وی رجوع کند را مساوی بداند.

شماره

شنبه
۷ مرداد ۱۳۹۳
شماره ۷۷۷۷

۱۴

معارف

اهمیت و فضیلت تلاوت قرآن کریم در ماه مهمانی خداوند را با توجه به توصیه‌های دینی مرور کرده‌ایم

آیات قرآن، روشنی بخش شب‌های رمضان

حمیده ذاکری | امسال در روزهای پایانی و آغازین سال، ماه رمضان همراه ماست؛ همراهی که گویی به یاری‌مان آمده است تا هم پایانی خیر برایمان رقم بزند و هم به آغازی متبرک مهمانمان کند. برای اینکه قدر این یار را بدانیم و شکر این مهمانی را به جا آوریم، باید تا می‌توانیم، از آنچه بر سر این سفره رحمت گسترده شده است، بهره ببریم و به صاحبخانه نشان دهیم که نه تنها به نعمتی که پیش رویمان گسترده است، در حد توانمان واقفیم، بلکه برنامه‌ای مشخص و مدون نیز برای بهره‌مندی از آن تهیه کرده‌ایم؛ برنامه‌ای که یکی از سرفصل‌های برجسته‌اش در کنار روزه، تلاوت قرآن کریم است. آن چنان که از حضرت محمد (ص) می‌خوانیم در ماه [رمضان] قرآن را بسیار تلاوت کنید. (ص ۹۵، ماه خدا، ج یک، ص ۳۲۶ – ح ۴۴۴)، زیرا به گفته علی بن موسی الرضا (ع)، «هر شخصی در ماه رمضان یک آیه از کتاب خدا را قرائت کند، مثل این است که در ماه‌های دیگر تمام قرآن را بخواند». (مجلسی، بحار الانوار، ۱۴۳ق، ج ۹۳، ص ۳۳۶) و می‌دانیم که ثواب قرائت یک آیه در این ماه، معادل ثواب قرائت کل قرآن در سایر ماه‌هاست و از سنت‌های مسلمنان در این ماه، قرائت روزی یک جزء قرآن و ختم آن در پایان ماه است. با این حال اگر در مشغله‌های پایان سال نتوانستید این سنت را به جا آورید، می‌توانید از تلاوت برخی سوره‌های قرآن را که خواندنشان در ماه مبارک رمضان توصیه شده است، شروع کنید و این امر را در برنامه اعمال عبادی‌تان برای این ماه مبارک قرار دهید.

گزارش

رمضان

سوره‌ای که باید قدرش را بدانیم

نزول قرآن در ماه مبارک رمضان، یکی از دلایل برتری این ماه بر سایر ماه‌های سال است؛ برتری و قدر و منزلتی که خداوند در سوره قدر درباره آن با ما سخن می‌گوید. مشخص است که با این پیوند مبارک، خواندن سوره قدر یکی از اعمال بر فضیلت در ماه مبارک رمضان خواهد بود. درباره ثواب خواندن سوره قدر در سحرها و افطار ماه مبارک، از امام صادق (ع) روایت شده است: «هر که سوره قدر را هنگام سحر و افطار قرائت کند، همانند کسی است که در فاصله این دو وقت، در راه خدا به خونش آغشته شده است».

وسائل الشیعه، ج ۱۰، ص ۱۴۹

رمضان

ثوابی برای روزهای آخر

به خاطر داشته باشید که روزهای پایانی ماه مبارک هم دارای اهمیت بسیاری هستند و در این فرصت باقی مانده باید به دنبال جبران کمی و کاستی‌های اعمالمان باشیم. در اعمال این ایام نیز تلاوت سوره‌هایی از قرآن توصیه شده است، آن چنان که در مفاتیح الجنان می‌خوانیم یکی از اعمال شب آخر ماه مبارک، که شبی بسیار ارزشمند و بلندمرتبه است، تلاوت سوره انعام و کهف و یس است؛ سوره‌هایی که مادر باره برکتی که به اوقاتمان می‌دهند و فضیلت تلاوتشان، بسیار خواننده و شنیده‌ایم، آن چنان که درباره تلاوت سوره انعام از امام رضا (ع) می‌خوانیم: «سوره انعام یک باره نازل شد و ۷۰ هزار فرشته آن را بدرقه کردند، در حالی که همه تسبیح و تهلیل و تکبیر را زمزمه می‌کردند، پس هر که آن را قرائت کند، همین فرشتگان تا روز قیامت برای او استغفار می‌کنند». تفسیر البرهان، ج ۵، ص ۲

رمضان

شب‌هایت را زنده کن!

اگر می‌خواهید از احیای شب قدر خاطراتن جمع باشد ثواب شب زنده‌داری در ماه رمضان را برای خودتان ثبت کنید، می‌توانید به تاسی از رسول خدا (ص) هر شب پیش از خواب، سوره ملک را قرائت کنید. از ایشان در این باره روایت شده است: «هر که در شب، سوره ملک را قرائت کند، اجری مانند احیای شب قدر خواهد داشت». (مستدرک الوسائل، ج ۴، ص ۳۵۳)، بر اساس روایتی دیگر ایشان فرموده‌اند: «دوست دارم سوره ملک در قلب هر مؤمنی باشد». همچنین فرمودند: «بدانید که سوره ملک از طرف قاری و صاحب این سوره در روز قیامت، مجادله و برای او طلب آمرزش و مغفرت می‌کند».

وسائل الشیعه، ج ۶، ص ۲۳۴

رمضان

اهل بهشت خواهید شد

سوره‌هایی که برای شب‌های رمضان به خصوص احیای شب‌های قدر توصیه شده‌اند، سوره روم و عنکبوت هستند. در روایتی از امام صادق (ع) در این باره می‌خوانیم: «هر که سوره‌های عنکبوت و روم را در شب بیست و سوم ماه رمضان قرائت کند، به خدا قسم او از اهل بهشت است». (نواب الاعمال، ص ۱۰۹)، رسول خدا (ص) نیز درباره فضیلت تلاوت سوره روم فرموده‌اند: «هر که سوره روم را بخواند، ۱۰ برابر تمام فرشتگانی که خداوند را در بین زمین و آسمان تسبیح گفته‌اند، حسنه به او داده می‌شود و هر آنچه در روز زایشش از دست مبارک است، دوباره به دست می‌آورد».

مجمع البیان، ج ۸، ص ۴۲

روشنا

رسول خدا (ص): الصوم جنه من النار. (الکافی، ج ۴، ص ۱۶۲)

ذکر

یار غار روزهای سخت و شیرین

هر وقت اراده می‌کنیم هست، خداست، الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي لَا أَذْغُو غَيْزَهُ وَتَوَّ دَعَوْتُ غَيْزَهُ تَبَّ يَسْتَجِيبُ لِي دُعَائِي؛

سپاس خدای را که تنها او را به دعا می‌خوانم، نه غیر او را و اگر از غیر او حاجت می‌خواستم، دایم را مستجاب نمی‌کرد.

وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي لَا أَرْجُو غَيْزَهُ وَتَوَّ رَجَوْتُ غَيْزَهُ لَا خَلْفَ رِجَائِي؛

و سپاس خدای را که به او چشم امید دارم نه به غیر او و اگر به غیرش امید می‌داشتم، مرا ناامید می‌کرد.

وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي تَجَبَّبَ لِيْ وَهُوَ غَنِيٌّ عَنِّي، ستایش خدای را که با من اظهار کمال دوستی فرمود با آنکه از من بی‌نیاز بود.

گلستان و وقت تفریح دوست دارد و قتش را با کسی که دوست دارد، بگذراند. فکر کردم همه مادر زندگی دنبال یک دوست خوب هستیم. دوستی که با او همراه باشیم و بتوانیم در هر شرایطی بدون خجالت و کم و کاست از خودمان بگوییم.

رفیق گرمابه و گلستان

رفیق من که هر وقت اراده کنیم، باشد. اگر سختی هست یا شیرینی، هم شریک روزهای خوب و هم همراه روزهای سخت باشد.

دیدید گاهی دلمان می‌گیرد؟ سختی آدم وقتی به حمام یا گرمابه می‌رود، تمام ظواهر سازی‌های دنیوی را می‌شوید و همه نقص‌هایش عریان می‌شود. گلستان هم جای تفریحی است. آدم در

سمانه رضوانی | دیوان حافظ را بیشتر ما ایرانی‌ها در خانه داریم و این شعر معروف را هم کما بیش از ایشان شنیده‌ایم؛

اگر رفیق شفیقی، درست پیمان باش
حریف خانه و گرمابه و گلستان باش!

در این روزهایی که همه ما تاملی در کار و زندگی و خود داریم روزهای ماه رمضان که مبارک است و فرصتی است برای خودشناسی، گشتم دنبال اینکه رفیق گرمابه و گلستان یعنی چه؟

رسیدم به این‌ها

آدم وقتی به حمام یا گرمابه می‌رود، تمام ظواهر سازی‌های دنیوی را می‌شوید و همه نقص‌هایش عریان می‌شود.

گلستان هم جای تفریحی است. آدم در